

ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Οικοτουρισμός είναι ο τουρισμός στη φύση ο οποίος, αντίθετα με τον μαζικό τουρισμό, δεν υπερβαίνει τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής όπου εφαρμόζεται, ενώ ταυτόχρονα προωθεί την προστασία του φυσικού, καταρχήν, αλλά και του πολιτιστικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση της συνοχής του κοινωνικού ιστού.

Ο οικοτουρισμός αναδείχθηκε τις τελευταίες δεκαετίες ως μια μορφή ήπιου και υπεύθυνου τουρισμού που μπορεί να συμβάλει στην αναζωογόνηση της ελληνικής υπαίθρου και στην προστασία της φύσης. Ταυτόχρονα ανταποκρίνεται στις ανάγκες του σύγχρονου τουριστικού κοινού για ενεργό συμμετοχή και δράση στις διακοπές του καθώς και για επαφή με τη φύση.

Ο οικοτουρισμός όμως έχει κάποια ποιοτικά χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα

οικοτουρισμός ...

είναι...

> Γνωριμία με μια προστατευόμενη περιοχή μέσω περιπατητικών διαδρομών ή μια βαριά δασική σε υγρότοπο, με ή χωρίς ξεναγό.

> Παρατήρηση και απόλαυση της φύσης

> Απόκτηση γνώσεων –κατά τη διάρκεια του ταξιδιού-- για τις λειτουργίες και την αξία της φύσης

> Σεβασμός στους κανόνες πρόσβασης σε ευαίσθητες περιοχές.

> Διακοπές με εθελοντική εργασία σε προστατευόμενη περιοχή.

> Επιλογή καταλύματος αρμονικά ενταγμένου στο τοπίο, με προδιαγραφές για εξοικονόμηση νερού, ενέργειας και σύστημα διαχείρισης απορριμμάτων και αποβλήτων.

> Επιλογή καταλύματος που ανήκει σε ντόπιο, προωθεί τα τοπικά προϊόντα και προσφέρει θέσεις εργασίας στους ντόπιους.

> Ενίσχυση της τοπικής οικονομίας με αγορές προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται και προσφέρονται από την τοπική κοινωνία.

> Ενδιαφέρον του επισκέπτη να μάθει για την προστασία της φύσης της περιοχής (αν είναι Εθνικό Πάρκο, περιοχή Natura κ.λπ.) και τον τρόπο διαχείρισής της.

> Ενδιαφέρον για συνεισφορά στην προσπάθεια προστασίας (οικονομική, ηθική ή και με εθελοντική εργασία).

δεν είναι...

> Δράσεις στη φύση που υποβαθμίζουν το περιβάλλον όπως, π.χ., περιήγηση στο δάσος και απόρριψη σκουπιδιών, όχληση στην πανίδα με πλησίασμα σε απαγορευμένες περιοχές όπου φωλιάζουν κ.λπ.

> Σπορ περιπέτειας σε ευαίσθητες οικολογικά περιοχές εφόσον ασκούνται εις βάρος του οικοσυστήματος.

> Διακοπές στη φύση αλλά με πλήρη απουσία αλληλεπίδρασης με τη φύση. (Μπορεί να είναι παραθερισμός, δεν είναι όμως οικοτουρισμός).

> Επιλογή υπερπολυτελούς ξενοδοχείου το οποίο ανήκει σε πολυεθνική εταιρεία, που δεν προωθεί τα τοπικά προϊόντα και δεν δίνει θέσεις εργασίας σε ντόπιους. Φυσικά υπάρχουν πολυτελή ξενοδοχεία με φιλοπεριβαλλοντική πολιτική που ενισχύουν τις τοπικές κοινωνίες και προφανώς δεν ανήκουν σε αυτή την κατηγορία.

> Επιλογή τουριστικών πακέτων, προϊόντων και υπηρεσιών που δεν προάγουν καθόλου την τοπική οικονομία.

> Αδιαφορία του επισκέπτη για την οικολογική αξία, το φυσικό και πολιτισμικό πλούτο της περιοχής και το καθεστώς προστασίας.

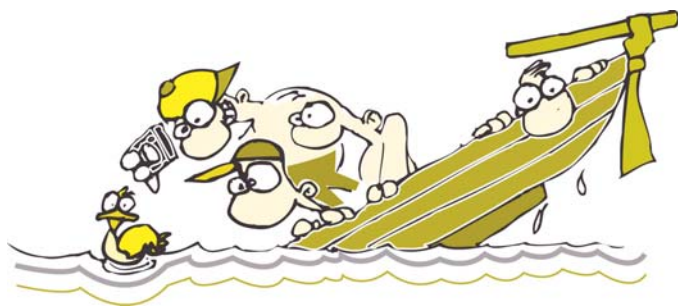
> Θεώρηση της προστασίας της φύσης ως υπόθεσης που αφορά άλλους και καθόλου τον ίδιο τον επισκέπτη ως τουρίστα και ως πολίτη.

Συνθήκες ήπιας οικοτουριστικής ανάπτυξης σε προστατευόμενες περιοχές

Η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη του οικοτουρισμού σε μια προστατευόμενη περιοχή, όταν υπερβαίνει τα όρια της φέρουσας ικανότητας, μπορεί να έχει **αρνητικές επιπτώσεις** όπως:

- Ανεπάρκεια νερού, μείωση της στάθμης του υδροφόρου ορίζοντα
- Διάβρωση εδάφους
- Μείωση ειδών χλωρίδας και πανίδας
- Υποβάθμιση οικοσυστήματος, γενικότερα
- Υποβάθμιση συνθηκών υγιεινής
- Αισθητική υποβάθμιση τοπίου και πολιτιστικού περιβάλλοντος
- Αλλοίωση ηθών και γενικά της ταυτότητας και της δομής της κοινωνίας.

Η ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων πρέπει να γίνεται με τη χρήση συστημάτων διαχείρισης επισκεπτών και την τήρηση όρων και προδιαγραφών ποιότητας για τις τουριστικές υποδομές.

Ιδανικά, για κάθε προορισμό θα πρέπει να ισχύουν οι ακόλουθες **συνθήκες**. (Ιδιαίτερα δε όταν οι οικοτουριστικοί προορισμοί συμπίπτουν με προστατευόμενες περιοχές).

I. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Ο οικοτουρισμός καταρχήν προωθεί την προστασία του περιβάλλοντος:

Εκπαιδύοντας και ευαισθητοποιώντας τον επισκέπτη γύρω από τη σημασία της προστασίας του περιβάλλοντος.

Επαναδιοχετεύοντας μέρος των εσόδων από τον τουρισμό στην προστασία του περιβάλλοντος.

Δημιουργώντας εναλλακτικές λύσεις σε σχέση με οικονομικές δραστηριότητες που υποβαθμίζουν το περιβάλλον.

Εξασφαλίζοντας την υποστήριξη της τοπικής κοινωνίας στους σιποούς του καθεστώτος προστασίας.

Η βασική όμως προϋπόθεση για την προστασία του περιβάλλοντος είναι η ευαισθητοποίηση τόσο των επισκεπτών όσο και της τοπικής κοινωνίας.

Η **φέρουσα ικανότητα** αναφέρεται στην «αντοχή» του προορισμού στην τουριστική ανάπτυξη. Ειδικότερα αναφέρεται στο επίπεδο τουριστικής ανάπτυξης που μπορεί να αντέξει ο τόπος χωρίς να υπομείνει σημαντική υποβάθμιση. Η φέρουσα ικανότητα διακρίνεται σε:

- ✓ **Οικολογική φέρουσα ικανότητα** (πόσο «αντέχει» το οικοσύστημα)
- ✓ **Κοινωνική φέρουσα ικανότητα** (πόσο «αντέχουν» οι κάτοικοι του τόπου ώστε να μην αλλοιωθεί η πολιτιστική τους ταυτότητα και να μην προκληθεί δυσαρέσκεια από τις αλλαγές που φέρνει στην καθημερινή τους ζωή ο τουρισμός τις περιόδους αιχμής)
- ✓ **Οικονομική φέρουσα ικανότητα** (πόσες υποδομές χρειάζονται ώστε αφενός να είναι η τουριστική ανάπτυξη οικονομικά βιώσιμη και αφετέρου να μη δημιουργηθεί μια «μονοκαλλιέργεια» του τουρισμού με την εγκατάλειψη των παραδοσιακών οικονομικών δραστηριοτήτων)
- ✓ **Ψυχολογική φέρουσα ικανότητα** (πόσο συνωστισμό μπορεί να ανεχτεί ο τουρίστας προτού θεωρήσει ότι έκανε διακοπές μαζικού τουρισμού).

II. ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ/ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Ο οικοτουρισμός συμβάλλει στη διατήρηση του κοινωνικού ιστού και του πολιτιστικού περιβάλλοντος:

- ‡ Δίνοντας οικονομικό και ψυχολογικό κίνητρο στους κατοίκους να μην εγκαταλείψουν τον τόπο τους.
- ‡ Δίνοντας κίνητρο στους κατοίκους να μην εγκαταλείψουν τις παραδοσιακές τους δραστηριότητες (δημιουργώντας αγορά για παραδοσιακά προϊόντα, αναδεικνύοντας την αξία κάποιων παραδοσιακών επαγγελμάτων ως αξιοθέατων αλλά και ως παραγόντων διατήρησης της οικολογικής ισορροπίας).
- ‡ Δίνοντας κίνητρα για την προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- ‡ Εκπαιδεύοντας και ευαισθητοποιώντας τον επισκέπτη για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

III. ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ/ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η ερμηνεία και ανάδειξη του περιβάλλοντος αφορά (α) τον σχεδιασμό των προσβάσεων και των δραστηριοτήτων που προσφέρονται στον επισκέπτη στη φύση (μονοπάτια, ποδηλατόδρομοι κ.λπ.) και (β) το σύνολο των πληροφοριών και των επεξηγήσεων που βοηθούν τον επισκέπτη να αντιληφθεί τη σημασία της φύσης και του πολιτισμού (Κέντρα Ενημέρωσης, εκθέσεις, φυλλάδια, ξεναγήσεις κ.λπ.). Η ερμηνεία και ανάδειξη του περιβάλλοντος σε έναν οικοτουριστικό προορισμό θα πρέπει:

- Να γίνεται βάσει ολοκληρωμένου σχεδιασμού και όχι με αποσπασματικές δράσεις (π.χ. τυχαία εγκατάσταση ενημερωτικών περιπτέρων, θέσεων ανάπαυσης κ.λπ.). Ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός στην ύπαιθρο θα πρέπει να διέπεται από εναλλαγές στην εμπειρία του επισκέπτη και ρυθμό στην κίνηση και την παροχή πληροφοριών.
- Να παρουσιάζει τα πλέγματα αλληλεξαρτήσεων ανάμεσα στους φυσικούς και ανθρωπογενείς παράγοντες της περιοχής. Μ' άλλα λόγια να παρουσιάζει τη φύση και τον πολιτισμό της περιοχής στη δυναμική τους αλληλεξάρτηση.
- Να αναφέρεται στους διαχειριστικούς στόχους της προστατευόμενης περιοχής (πληροφορίες για πολιτική και στόχους διαχείρισης, προώθηση ορθής συμπεριφοράς επισκεπτών, μείωση αρνητικών επιπτώσεων τουρισμού)
- Να ευαισθητοποιεί τον επισκέπτη για την αξία της περιοχής και της προστασίας της.
- Να χρησιμοποιεί ζωντανή και κατανοητή γλώσσα.
- Να προάγει τη διαδραστικότητα και τη συμμετοχή του επισκέπτη στην οικοδόμηση της γνώσης.
- Να προβλέπει ανάδειξη για τα παιδιά (εκπαιδευτικά προγράμματα, ειδικές πινακίδες στα εκθέματα κ.λπ.)

Η ερμηνεία και ανάδειξη του περιβάλλοντος μπορεί να γίνεται με **μέσα** όπως:

Στην ύπαιθρο

Μονοπάτια με σήμανση, ενημερωτικές πινακίδες, συνοδευτικά φυλλάδια και προφορικές ξεναγήσεις
Περιηγήσεις με βάρκα και ξεναγήση
Ποδηλατόδρομοι
Ενημερωτικά κιάσια
Παρατηρητήρια
Κρεμαστοί ή σταθεροί διάδρομοι διάβασης (ράμπες) σε υγρότοπους
Θέσεις κατασκήνωσης, ανάπαυσης και πικ-νικ

Σε Κέντρα Ενημέρωσης,

μουσεία & υλίστους χώρους:
Εκθέσεις
Οπτικοακουστικά μέσα
Ξεναγήσεις
Μακέτες
Ηλεκτρονικά και μη έντυπα

Εκτός του προορισμού

(πριν και μετά την επίσκεψη)
Ηλεκτρονική και έντυπη ενημέρωση (internet, CD, βίντεο, φυλλάδια, βιβλία, ταξιδιωτικοί οδηγοί)
Ενημέρωση από τουριστικούς πράκτορες, τα ΜΜΕ.

Παράδειγμα άριστης πρακτικής

Η προστατευόμενη περιοχή του δάσους Δαδιάς-Σουφλίου-Λευκίμης, στον Εβρο, είναι ένα καλό παράδειγμα οικοτουρισμού επειδή:

- Αποτελεί «προϊόν» **ολοκληρωμένου σχεδιασμού** και χωροθέτησης των υποδομών φιλοξενίας και ανάδειξης του δάσους (Οικοτουριστικός Ξενώνας, Κέντρο Ενημέρωσης, Παρατηρητήριο πουλιών, μονοπάτια, ενημερωτικές πινακίδες και φυλλάδια κ.λπ.).
- Ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός υπαγορεύτηκε από τις **επιταγές του καθεστώτος προστασίας** και του συστήματος ζωνοποίησης της προστατευόμενης περιοχής. Όλες οι υποδομές σχεδιάστηκαν έτσι ώστε να είναι αρμονικά ενταγμένες στο τοπίο και να μην προκαλούν όχληση στους τόπους φωλεοποίησης των πουλιών.
- Έχει εξασφαλίσει τη **συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας** τόσο σε επίπεδο λειτουργίας οικοτουριστικής επιχείρησης όσο και σε επίπεδο πλήρωσης των θέσεων εργασίας.
- Η **κατάρτιση** της τοπικής κοινωνίας αποτέλεσε τον ακρογωνιαίο λίθο για την εξασφάλιση της συμμετοχής της

ΟΦΕΛΗ

από την ανάπτυξη οικοτουρισμού σε προστατευόμενες περιοχές

- ✓ Οικονομική συμβολή στην προστασία της φύσης και της πολιτιστικής κληρονομιάς
- ✓ Συμβολή στην τοπική κοινωνία και την περιφερειακή ανάπτυξη
- ✓ Δημιουργία πολλαπλών δυνατοτήτων για περιβαλλοντική εκπαίδευση
- ✓ Συμβολή στην συγκράτηση του πληθυσμού και τη δημιουργία μιας υγιούς κοινωνικής δομής και ζωής
- ✓ Αυξανόμενη ευαισθητοποίηση του κοινού για το περιβάλλον
- ✓ Αντιμετώπιση του περιβάλλοντος ως «αξιοποιήσιμο κεφαλαίο για κερδοσκοπική δραστηριότητα»

- Εφαρμόζεται **σύστημα διαχείρισης επισκεπτών** που στοχεύει στην ομοιόμορφη κατανομή των επισκεπτών στον χώρο και τον χρόνο. Το σύστημα υποστηρίζεται από την τήρηση ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων για τους επισκέπτες καθώς και σε παρακολούθηση δεικτών για τις πιθανές επιπτώσεις του τουρισμού στην προστατευόμενη περιοχή.
- Η **επιστημονική παρακολούθηση** του βιοτόπου εξασφαλίζει την απαραίτητη γνώση για την ασφαλή διαχείριση του οικοτουρισμού.

Πληροφορίες: WWF Ελλάς
Ε.Σβορώνου, Μ.Συμβουλίδου
Φιλελλήνων 26, Αθήνα 105 58
τηλ. 210 3314893

e.svoronou@wwf.gr, m.symvoulidou@wwf.gr

Σκίτσα: Μ.Βόντας